

Interviu cu Alexandru Dobrescu

...prostul e gelos pe cel cu mintea destupată, leneșul - pe omul harnic, semidoctul - pe cărturar, afonul - pe dăruitul cu talent.

CULIȚĂ IOAN UȘURELU: *Kazantzakis demonstra că-și contopește necesitățile contemporaneității. Care ar fi la noi, acum, prioritățile în spațiul artistic, estetic?*

ALEXANDRU DOBRESCU: De va fi rostit o asemenea propoziție, ba încă de se va fi încăpățânat să demonstreze negru pe alb că așa și nu altfel stau lucrurile, Kazantzakis trebuie că a comis o banalitate cât el de mare. Grecul elenistic avea deplina cunoștință de această fatalitate, încât foarte mă mir că un urmaș târziu, precum Kazantzakis, a putut face caz de ea ca și cum numai ce ar fi descoperit-o. Până și cronicarii noștri aveau credința că bietul om stă sub vremi, nu viceversa, și că încercarea de a se sustrage determinărilor timpului e zadarnică, denotând - până la urmă - o imensă prostie.

Dubla întrebare pe care mi-o adresați mă pune în încurcătură. Prioritățile în spațiul artistic? Eu am crezut mereu că obiectul artei a fost prin secole unul singur, omul, în măreția și nimicnicia lui dintotdeauna. Nu am cunoștințe de vreo creație artistică din miezul căreia să lipsească. Și nici nu întrevăd vreun imperativ al ceasului de față îndeajuns de presant ca să-i ia locul. Literatura, muzica, pictura au fost și au rămas oglinzile în care omul și-a scrutat chipul, închipuindu-și că se va cunoaște mai bine. Priorități estetice? Nu sunt sigur că există așa ceva și nici dacă ar fi nimerit să existe. Ar trebui chestionați artiștii înșiși, să ne lumineze. Cred, în schimb, că ar fi de lămurit cu prioritate câteva lucruri în orizontul teoriei și criticii artei. Mi se pare, de exemplu, că, bizuindu-ne pe experiența artistică din ultimele decenii și pe mutațiile produse în sensibilitatea consumatorului de artă, am avea toate motivele să redefinim conceptul de frumos și, mergând mai departe, pe acela de valoare estetică. Și să reflectăm dacă e nimerit să extindem într-atât înțelesul valorii artistice încât să acopere experi-mentele ce ne-au fost oferite în chip de artă în vremea din urmă.

C.I.U: *Se vorbește permanent despre starea jalnică a culturii de astăzi în comparație cu cea din vremea lui Maiorescu. Au înflorit insuficiența culturală, obrăznicia care ține loc de talent, iar unii, cu pretenții literare, suferă de "golul cel din crieri". Este, bănuiesc și părerea dv. Ce-i de făcut?*

AID: Ar fi multe de spus. Întâi, că starea lumii românești de azi nu e neapărat mai rea decât acele de acum un veac și jumătate. Noi o resimțim altfel pentru că ne e aproape, trăim în mijlocul ei și-i suportăm în fiecare zi neajunsurile. Însă păcatele arătate cu degetul de Maiorescu, începând cu invazia formelor goale în plan instituțional și sfârșind cu proliferarea mediocrității în sfera rezervată îndeobște valo-rile, se regăsesc

aproximativ în aceleași proporții, Și în cuprinsul societății actuale. Celor care reclamă necesitatea, în clipa de față, a unui nou Maiorescu, în stare a așeza lucrurile în albia firească, ar trebui să le atragem atenția că războiul declarat de Maiorescu „formelor fără fond” și mediocrității nu s-a încheiat, cum greșit ne învață istoriile literaturii și manualele de școală, prin victoria junimistului. „Formele fără fond” nici nu erau, cum nu sunt nici acum, un inamic real, ci unul eminent retoric. Realitatea nu cunoaște forme efectiv goale, ci doar grade diferite de adecvare a fondului la formă. Toate tipurile de societate s-au confruntat cu această problemă, încercând fiecare în felul ei, să reducă decalajul ca și inevitabil dintre aparență și esență. În nici un caz să arunce la gunoi, cum recomanda mentorul junimist, formele cu un conținut într-o prima instanță nepotrivit. Pe de alta parte, nici tratamentul aplicat de Maiorescu agresivei mediocrități nu era dintre cele mai potrivite. Prezintă în toate epocile, niciodată dispusă să își adapteze purtarea la lungul nasului, ea poate fi marginali-zată, discreditată, nu și exterminată. Sigur că e datoră criticii să facă oficiul așezării ei la locul cuvenit; însă citind cu ochii deschiși și cu mintea trează criticile maioresciene, nu se poate să nu se bage de seamă depărtarea între formulările principiale întotdeauna radicale și comentările (câte sunt) de texte, în care principiile se ajustează, asprimile se domolesc, exigențele devin mai îngăduitoare, astfel că atâtea dintre mediocritățile momentului trec fără greutate printre furcile pe care era cât pe ce să le credem caudine. Semn că bunul simț are câștig de cauză în fața pornirilor belicoase cu orice preț.

Ce-i de făcut? Întrebați precum Cernâșevski. Putem, de pildă, lăsa lucrurile în voia lor, nădăjduind că anomaliiile vor fi resorbite de organismul viu al culturii. Ceea ce, pe plaiurile mioritice, unde nu mai dau de mult turcii, adică nu mai există urgențe, e foarte puțin probabil. Sau putem pune umărul la instaurarea condițiilor necesare și suficiente pentru ca, în sfârșit, competența să ajungă în situația de a lua decizii. În fond, nu alta a fost principala realizare a lui Maiorescu în ordine practică: a selectat profesioniștii adevărați și i-a lăsat să lucreze, fiecare în domeniul său de competență. Fără acest efort de așezare a valorilor la locurile meritate, mersul înainte al societății noastre la sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul celui următor ar fi fost de neconceput. Marea piedică în calea progresului României actuale nu o reprezintă mediocritățile de nestârpit, ci nepricepuții sadea proiectați de dumnezeii și sfinții lor politici în funcții de care atârână soarta nației și care, începând de a doua zi, ajung să se creadă întruchiparea înțelepciunii de valori, răsturnate cu dinadinsul în ultimele două decenii. Când își vor redobândi măcar o parte din trecuta-le demnitate și autoritate, vom avea motive să fim optimiști. Deocamdată însă... vă istorisesc o anecdotă. Am mai spus-o, dar nu strică să o repet. Se povestește că la ușa lui Pindar, ilustrul autor de imnuri, a bătut într-o bună zi un om cu un pergament în mână: „Mărite Pindar, m-am învrednicit și eu să compun câteva imnuri și te-aș ruga să-mi spui ce crezi despre ele.” Pindar a desfăcut pergamentul, l-a citit de la un cap la celălalt și a întrebat: „ce meserie ai?” „Negustor” a răspuns omul. „Atunci du-te și vezi-ți de negustorie.” S-a întors omul acasă și, rușinat că îndrăznise să se apuce de o îndeletnicire pentru care nu avea chemare, și-a pus capăt zilelor. Aștept momentul când analele române vor înregistra prima sinucidere cauzată de rușinea ocupării pe nemerit a unei funcții publice oarecare. Atunci putem fi siguri că am apucat drumul cel bun.

C.I.U: *În Iașul acesta plin de oameni geniali se întâmplă uneori evenimente de-a dreptul tragice. Să menționăm doar alungarea actorului și poetului Vitcu de la Teatrul Național din Iași sau aruncarea (pur și simplu) din Universitate a marelui eminescolog Mihai*

Drăgan, care, în urma acestui fapt netrebnic, a și decedat. Există vreo explicație, vreo conjurație, vreo...?

Al.D:Explicația e veche și la îndemâna oricui: prostul e gelos pe cel cu mintea destupată, leneșul - pe omul harnic, semidoctul – pe cărturar, aфонul – pe dăruitul cu talent. Dacă această gelozie ar fi stimulative, încurajând reducerea prin autocultivare a decalajelor față de privilegiații destinului, n-ar fi nimic de obiectat. Din nenorocire, această invidie ia, câteodată, înfățișări de-a dreptul hidoase, de nu chiar tragice. Mai ales după 90, când, descătușate de orice cenzura morală, instinctele primare au invadat piața publică, libertatea fiind echivalată cu expunerea nerușinată a mizeriei lăuntrice în văzul semenilor, fenomenul a căpătat o alar-mantă răspândire. Acum, nu mai e suficient să-l bârfești în fel și chip pe cel invidiat, să-l dai pradă nesătulei guri a mahalalei, punându-i în seamă intenții și fapte la care nici cu gândul n-a gândit; trebuie să-i faci zile fripte la propriu, să-i iei la bani mărunți averea, rubedeniile și prietenii, să scrii denunțuri anonime către cei dispuși să le ia în seama, pe scurt – să-i distrugi echilibrul sufletesc, să-l scoți din minți. Iar dacă tot nu ți se pare destul, să-l extermini.

Cazul Mihai Drăgan nu e, din nenorocire, un accident; e doar unul dintr-o mulțime. „Lasă, domnule, că nici el nu va fi fost un sfânt.”... Se prea poate să fi avut dreptate. Pământul nu mai e de mult populat cu sfinți. Dar cât de tare trebuie să urăști un semen, a cărui mutră nu o poți suferi, al cărui fel de a fi te calcă pe nervi sau ale cărui opinii își stau în gât, ca să-i dorești efectiv dispariția? Iar atunci când se întâmplă tragedia, să te bucuri mai ceva ca un copil dăruit cu o jucărie îndelung așteptată? Să ne înțelegem: în această ticăloșie fără de margini n-au fost implicați indivizi reduși la minte, suferinzi de cine știe ce tare genetice, cu sensibilitatea atrofiată până la nesimțire, mă rog, niște bestii cu chip de om, ci niște inși cu pretenții de intelectuali subțiri, dascăli de facultate, cititori și comentatori de literatură, autori de cărți. Asta mă îngrozește: că nici măcar un contact prelungit cu valorile culturale nu e în stare să ne facă mai buni, mai toleranți, mai oameni.

C.I.U:*După două decenii neîntrerupte, ați renunțat să mai faceți cronică literară. De ce? Nu v-ați gândit să o reluați?*

Al.D:Am abandonat-o, îndată după 1990, dintr-un apăsător sentiment al zădărniceii. Realizăm atunci că – într-o lume isterizată de impactul libertății, în numele căreia, scăpate și sfărâmand delaoalaltă, în oarba lor furie, orice putea aminti de trecut, așadar și tabelele de legi după care umanitatea s-a călăuzit dintotdeauna – a persista să faci critică de întâmpi-nare devenise o activitate fără sens, prin nimic deosebită de cuvântările în deșert. Eram însă la fel de convins că nu peste multă vreme, lucrurile își vor aminti de albia firească, puterile minții redobândind controlul asupra puterilor impre-vizibile ale afectelor. Doamne, cât m-am înșelat! Ceea ce presupuneam a fi o situație temporară, o altă noapte de coșmar, precum atât de nefericită istorie scrisă a trestiei gânditoare românești, după care luminile spirituale se vor înstăpâni iarăși peste lumea noastră, pare a nu mai avea capăt. Și, pe cât se poate constata, nu doar tinerii născuți și crescuți în aceste vremuri tulburi o socotesc, în lipsa unui termen de comparație, expresia deplinei normalități, dar și cei trecuți bine de maturitate (și, deci, lipsiți de scuze) sunt pe cale să se deprindă cu ea, să se mlădieze după aberante-le-i existențe, să-i primească fără împotrivire aiuritoarele ierarhii, ba chiar să participe nemijlocit la susținerea lor cu o energie și o convingere egale acelor cheltuite odinioară în apărarea redutelor logicii, ale bunului simț și ale bunului gust. Mai ales trecerea cu arme și bagaje a câtorva dintre

frunzații bătăliei pentru triumful dreptei judecări de cealaltă parte a baricadei – unde, siluind cu bună știință regulile elementare ale raționamentului, încercând să confere temei-nicie absurdității, să facă din sofistică o culme a logicii, din prostie expresia absolută a înțelepciunii, din mitocănie idealul de conduită și din ignoranță, calea sigură spre desăvârșirea individuală – ar trebui să ne îngrijoreze.

Pe măsură ce realitatea din preajmă e tot mai hotărâtă să ne sfideze bruma de judecată, să ne contrazică habitudinile, să ne schimbe convingerile intime, rămase intacte și după traversarea unor epoci la o adică infinit mai negre, să ne controleze până și gândurile încă nerostite, să ne impună democratic șabloanele de gândire ale unei majorități ilus-trate cu deosebire prin supunere la pieritoarele slogane ale momentului, pe măsură ce se întâmplă toate acestea și încă multe altele, mă întreb tot mai des dacă nu voi fi comis acum 20 de ani o gravă eroare de apreciere și dacă n-ar trebui, în pofida senzației de zădărnici, să-mi urmez calea. Pentru că, iată, nimic esențial nu s-a schimbat între timp. S-au modificat veșminte, suprafețe, forme, însă fondul – agresiv, umilitor, sfidător – a rămas neatins. Credeam că gândul e, în sfârșit, lăsat a-și spune - umilitor, sfidător – a rămas neatins. Credeam că gândul e, în sfârșit, lăsat a-și spune păsurile și constatăm că acest drept, pe cât de legitim, pe atât de intangibil, e valabil doar între anumite limite, în afara cărora încetează să mai funcționeze. Credeam că artistul și gânditorul sunt liberi să întoarcă pe toate fețele orice subiect li se pare a atinge cât de cât semnificativ condiția umană, ca să băgăm de seamă că există teme și probleme pe care e recomandabil, dacă nu primesc un tratament convenabil, să le ocolească. Credeam că scara valorilor nu va mai fi nevoită să îndure strâmbătați, inteligența și talentul aflându-și fără împotrivire locurile meritate, ca să asistăm la instaurare, prin vot, a unor ierarhii zămislite de nepricepere și prost gust. Credeam că puținele noastre repere fundamentale – limba, credința, cultura – ter-felite în fel și chip de-a lungul tuturor veacurilor, își vor recăpăta demnitatea, ca să le descoperim batjocorite cum nu cred să mai fi fost vreodată. Credeam că egalitatea în drep-turi va fi la locul ei numai în cadrul organizării sociale, ca să ne trezim că ea vrea să ordoneze totul, inclusiv sfera valorilor intelectuale și artistice, prin definiție nedemocrati-că. Credeam că politica însăși, crescută din principii, nu din oportunități meschine va înceta să se mai amestece în teritorii ce-i sunt complet străine, lăsându-le să se călău-zească după propriile criterii de definiții, ca să asistăm la spectacolul substituirii unei politici opresive printr-o alta de aceeași factură (real-politik), poate că în aparență mai ușor de suportat, dar în fond deopotrivă de constrângătoare: credeam că am scăpat dintr-un univers jalonat de tabu-urii, de restricții și interdicții, ca să ne pomenim, din lac în puțurile „corectitudinii politice”, înțesat și el de indicatoare, recomandări și avertismente.

Știu prea bine că tentativa de a te așeza de-a curmezișul atâtor anomalii și a altora (înflorite fără excepție dintr-o funciară alergie la puterile spiritului) are, în ceasul de față, puține șorți de ale opri înaintarea. Probabil că, îndată după 90, când eram în cărare și plâpânde, reușit ar fi fost mai aproape. Însă după atâția ani, rădăcinile lor s-au înfipt temeinic în solul ființei noastre, tulpinile sau îngropat, ramurile au rotunjit coroane ample, florile au sfârșit de atâtea ori în fructe, din semințele purtate de vânturi au răsărit alte și alte generații de anomalii, una mai imună la atacuri decât cealaltă. Iar acest valuri succesive de aberații ne-au luat în stăpânire, au devenit parte a realității dimprejur și, încă mai grav, a peisajului nostru lăuntric. Gândim, iubim, suferim, visăm, sperăm și mai ales tăcem în funcție de el. Dar, chiar așa fiind, tot ar merita încercarea. Mai sunt încă oamenii

credincioși puterilor minții, rezemându-și șubrezenia ființei pe tăria spiritului. Mai există semeni pentru care o idee, bine formulată, un poem bine simțit, un roman bine construit sunt mai de preț decât toate reușitele materiale laolaltă. Și, apoi, unul singur de ar fi tot merită.

C.I.U:*Sunteți considerat un scriitor atipic, chiar extrava-gant prin temele abordate, de neînțeles pentru că ați dorit experimente literare, o abatere de la tradiție... O temă ca nebunia n-a prea fost luată în seamă... Ați recomanda-o?*

Al.D:Cu părere de rău, e prima oară când aud asemenea păreri despre mine. De unde și până unde „extravagant”? Să fie, oare, o „extravaganță” scrierea unei cărți despre Maiorescu? Ea a ieșit din convingerea că tratamentul aplicat junimistului de contemporanii noștri strălucește prin ina-decvare, că omul viu Maiorescu e de căutat în ansamblul textelor sale, nu în doar câteva alese pe sprânceană, că invocarea lui obsedantă, în privințe ce i-au fost străine, e păguboasă. Mi s-a părut că, decât să ne închinăm cu ipocrizie la o statuie, la o adică indiferentă, e mai nimerit să pășim pe urmele personajului trăitor acum un veac și jumătate, să vedem ce-l apropie și ce-l desparte de critici, de luptă, inclusiv de noi, și câtă îndreptățire există în pretenția celor mai mulți de a fi considerați urmașii săi legitimi. Să fie cumva „extravaganță” redactarea unei istorii a plagiatului național? Rostul Corsarilor minții era să umple un gol. Cum să elaborezi o istorie a beletristicii înainte de a te edifica asupra gradului de originalitate al operelor care o alcătuiesc? Sau e cumva „extravaganța” alcătuirea unei ediții a „detrac-torilor lui Eminescu”, sintagmă sub care sunt înregimentați de-a valma critici serioși și puzderie de veleitari?

Nu m-am dorit niciodată un excentric, în sensul că nu m-am străduit să ies neapărat în evidență. Recunosc, îmi lipsește darul formulărilor învăluitoare, în faldurile cărora încap laolaltă laude cu iz de execuție și blamuri cu parfum de elogiu. N-am, va să zică, acea fărâmă de „diplomație” care face până și din chinină un produs nu doar comestibil, ci un veritabil răsfăț al papilelor gustative. Infirmitatea de care sufăr se numește franchețe și, la anii mei, e cam târziu să o tratez. Dacă ea mă scoate cumva din rând și mă așează printre excentrici, asta nu mai e vina mea.

C.I.U:*In timpurile acestea vitrege, se pare că o parte dintre criticii literari, dintre intelectualii ieșeni ar vrea să dea repere morale unei societăți dominate de puterea banului și de cultura manelistă. Cine-i împiedică să insiste până la capăt?*

Al.D:Zvonuri, domnule! La urechile mele de ieșean n-au ajuns asemenea vești. Eu am auzit numai că, hăt, demult, în târgul Ieșilor, pe atunci pol cultural al României, un armean pe nume Garabet Ibrăileanu a formulat părerea că opera de artă nu are o valoare exclusiv estetică, ci topește și alte valori, filozofice, sociale, politice și, nu în ultimul rând, morale. Maiorescienii cu acte în regulă l-au cam luat atunci peste picior, abia mai încoace vădindu-se că autorul Spiritu-lui critic... avusese, totuși, dreptate. Literatura nu a fost niciodată străină de morală. Dar a fost la latitudinea cititori-lor de meserie, care sunt criticii, cum și cât să o ia în considerare.

C.I:*Scrieți undeva despre absența „demisiei de onoare”. Pe mine mă supără și absența unor expresii care mi-au bucurat copilăria și tinerețea, expresii pe care le foloseau părinții și bunicii: „cuvânt de onoare”, „mi-am dat cuvântul”, „pe cuvântul meu”. Când cineva îți spunea astfel, erai sigur că promisiunea va fi îndeplinită sută la sută. Ce mai înseamnă astăzi promisiunile și ce vor fi în viitor?*

A.I.D:Englezii au o formulă ce denumește înțelegerea verbală între două persoane, cu putere de lege nescrisă : gentlemen'agreement. A călca un asemenea acord e tot una cu pierderea onoarei, considerată cel mai de preț bun public al individului. Însă noi nu suntem englezi, ci trăitori la Porțile Orientului, unde totul este luat în ușor, va să zică și onoarea, cuvânt pe care nimeni nu mai dă aici doi bani. N-a dat nici în trecut dovadă sumedenia de trădări ce a punctat istoria noastră medievală, premodernă și modernă. Drăghicescu sugera că unul dintre defectele românilor ar fi lipsa de caracter. Și cred că avea dreptate. Codul românesc de morală practică are o elasticitate de-a dreptul înspăimântătoare. Asta în vreme ce codul nostru de morală teoretică e de o inflexibilitate fără cusur. Suntem cei mai veșnici procurori ai păcatelor altora, dar purtarea noastră e prea plină de călcări ale cuvântului dat, de minciuni, de trădări etc. Aruncăm piatra fără strângere de inimă, de parcă am fi imaculați. Mai mult, ni se pare firească o asemenea conduită duplicitară și a mers până acolo încât am făcut din ea explicația supraviețuirii noastre ca neam de-a lungul secolelor. Suntem, deci, dovada vie că se poate trăi și așa.

C.I.U:*Vă place drumul vieții dv.? Dacă ați putea alege, ați lua din nou aceeași cale?*

A.I.D:Nu știu, fiindcă mi-e peste puteri să mă imaginez în situația de a face ceea ce nu pot face. Am copilărit într-un teatru, unde tata era pictor scenograf, și eram convins că voi fi actor. Am renunțat însă la actorie de dragul mamei, care suferea enorm la gândul că voi ajunge „saltimbanc”. Nu i-am reproșat-o niciodată, dar, pe durata studenției la filologia ieșeană, n-am avut tăria să intru într-o sală de teatru. N-ar fi, deci, exclus ca, într-o altă viață, să devin, în fine, „saltimbancul” care era să fiu.

C.I.U:*Un premiu literar este o recunoaștere, o răsplată că ai tăcut când ai fost nedreptățit sau un îndemn să aștepti și să accepți viitoarele injustiții care te vor lovi?*

A.I.D:Premiul are o sumedenie de înțelesuri. Alături de cele enumerate în întrebare, adăugați-l pe acela, probabil cel mai frecvent, de a arăta cu degetul o eroare de percepție. Dau numai două exemple, unul din vechime, altul de dată recentă: în 1891, Academia a respins de la premiu două volume de Caragiale, iar scrierea cea mai premiată din 2008 a fost acea expresie necenzurată a frustrărilor personale care se cheamă *Iluziile literare române* de Eugen Negrici. Să nu ne amăgim că premiarea strâmbă, în disprețul evidențelor, ar fi o performanță specific românească. Obiceiul e universal, juriul Premiilor Nobel pentru Literatură fiind, de departe, fruntaș pe ramură. Noi comitem imprudență de a le atribui premiilor mai mult decât pot duce și apoi ne minunăm că își dau în petec. De pildă, presupunem că ele consacră sau onorează numai valori literare incontestabile. E adevărat că, uneori, foarte rar, se întâmplă ca juriile să premieze tocmai cărțile socotite eminente de cunoscătorii domeniului. Regula generală e însă tocmai nesocotirea opiniilor cât de cât avizate și acreditarea unor scări ad-hoc ale valorilor momentului. Premiile sunt copiii din flori ai conjuncturii și nu văd de ce le-am spori însemnătatea.

C.I.U:*Rezistența scriitorilor în comunism este bine cunoscută, astăzi? Ați putea da câteva exemple notorii pe plan național? În afară de cele trei, patru atât de mediatizate...*

A.I.D:Nu m-am socotit niciodată un dizident. Pentru simplul motiv că nu credeam în dizidență. Cum să contribui tu, un simplu cronicar literar, la subrezirea unui regim așa de bine organizat, care părea etern? Credeam, în schimb, altceva: că puteam, cât îmi stătea în puteri, să spun în textele mele adevărul, adevărul meu – firește, și să-i fac pe cititori părtași la el. Mă simțeam mândru ori de câte ori răz-

beau în foiletoanele mele observații de oarecare generalitate, aplica-bile nu doar cărților, dar și împrejurărilor politice, sociale, economice. Azi știu prea bine că aceste mici „vitejii“ aveau audiență cu deosebire printre intelectuali, însă și printre funcționarii cu funcții de răspundere pe linia supravegherii presei culturale. Unii dintre aceștia din urmă se făceau că nu le văd, alții, mai zeloși, nu ezitau să informeze organele în drept despre asemenea „abateri“. Puteai fi „reclamat“ în taină, dar și în văzul tuturor. Odată, zelul unor astfel de funcționari culturali era să mă lase pe drumuri. Se întâmpla prin optzeci și ceva, când *Convorbirile literare*, unde lucram, au inițiat o dezbateră asupra anului literar precedent. Au răspuns invitației Gh. Grigurcu, Alex. Ștefănescu, iar din partea revistei – subsemnatul. Nu are rost să reiau ce scria fiecare acolo. Destul că, la doar câteva zile, *Scânteia* publica un comentariu violent, ieșit de sub pana lui C. Stănescu, în care cei trei participanți la dezbateră eram acuzați că vehiculăm idei contrare înaltelor principii după care se călăuzea societatea noastră socialistă. Știam că o critică în *Scânteia* atrăgea automat sancțiuni administrative. Ceea ce nu m-a împiedicat să-i trimit vigilentului comentator de la organul partidului ultima-mi carte, cu următoarea dedicație: „Domnului C. S., a cărui defecțiune morală îmi este indiferentă.“ La nici o săptămână, am fost chemat la Județeană de Partid, punându-mi-se în vedere să-mi caut alt loc de muncă. N-am făcut-o, dar – în disperare de cauză – am trimis un memoriu Comitetului Central, apărându-mă cum m-am priceput mai bine. Estimp, redactorul șef al *Convorbirilor* avea o problemă: cu cine să mă înlocuiască în redacție. Fiindcă nu ducea lipsă de amatori. După vreo câteva luni de incertitudini, mă pomenesc chemat iarăși la Județ, unde mi se aduce la cunoștință că venise răspunsul la memoriul meu și că, în esență, mi se dăduse dreptate. Bruscă despovărat de grija zilei de mâine, mi-am recăpătat aplombul: „De vreme ce tot mi s-a dat dreptate, i-am zis activistului din fața mea, urmează ca autorul măgăriei să-ți ceară scuze public, tot în *Scânteia*, pe aceeași pagină și cu același corp de literă.“ Activistul a zâmbit a râde, însă, luându-și seama, a redevenit sobru și important: „Tovarășe, *Scânteia* nu publică niciodată scuze!“

Nu, n-am fost niciodată un dizident, adică un opozant fățiș al regimului, inițiator de proteste, acțiuni ostile etc. Eram doar un critic literar care ținea la părerile sale, exprimate cu oarecare franchețe. Că o astfel de conduită producea câteodată efecte dureroase, asta nu se datora în primul rând sistemului, cât trepădușilor care îl reprezentau. După o cronică defavorabilă a uneia dintre „isprăvile“ sale edito-riale, un așa-zis istoric literar cu atribuții politice în cultură i-a cerut deschis lui Corneliu Ștefănaș să mă dea afară din redacție. Un „confrate“, supărat că-l pusesem pe două coloane, a avut ideea să lanseze zvonuri, la vremea aceea periculoase, despre trecutul politic al părinților, ca să ceară, în baza lor, îndepărtarea mea din presa literară. Înmulțite de la un an la altul, resentimentele nepricepuților și mediocrilor au avut, în cele din urmă, și efecte administrative, pomenindu-mă cu norma de la *Convorbiri* înjumătățită. Și înjumătățită a rămas timp de doisprezece ani. Veți zice, probabil, că principalul vinovat era regimul care tolera asemenea mașinațiuni, însă uitați-vă împrejur și spuneți-mi cu mâna pe inimă că ele au dispărut din lumea care s-a lepădat de comunism! Nu doar că n-au dispărut, dar sunt înfloritoare, ba chiar s-au diversificat luxuriant. Alergia la critică și consecința ei palpabilă – ambiția de a le închide gura celor cu păreri diferite de ale tale – nu țin de sistemul politic, ci de educație și de caracter. La urma urmelor, cât caracter, atâta democrație! Știu bine că, după '90, destui mânăuitori de condei s-au întrecut să găsească în propria biografie întâmplări de natura celor invocate mai înainte, prezentate drept

mărturii ale vechii și neabătutei lor atitudini anticomuniste. Iar dacă nu le dădeau – din pricini explica-bile – de urmă, să le fabrice. În ce mă privește, le-am socotit mereu riscuri asumate ale meseriei pe care am practicat-o. Poate că, ocupându-mă cu altceva, aș fi avut o existență mai puțin agitată. Deși experiența de câteva decenii mă trage de mânecă, amintindu-mi că nu prea există domeniu în care analfabeții să nu se închipuie căturari, ageamii – specialiști, iar canaliile – repere morale și să nu se dea în lături de la nimic pentru a face din nefericita lor iluzie convingere obștească.

Revenind la întrebare, adevărații dizidenți români pot fi numărați pe degetele de la o mână. Cât despre scriitorii-dizidenți, nu cunosc decât unul singur, Paul Goma, care a luat cu sfântă naivitate pe cont propriu un război al tuturor și al nimănui anume. Privind lucrurile de la oarecare distanță, mai că l-ai putea bănui victorios în acest război donquijotesc. Dacă însă te uiți mai de aproape, realizezi că, de fapt, el i-a fost doar victimă.

C.I.U:*Dacă ar fi să vă scrieși memoriile, ați merge pe modelul jurnalelor lui Nicolae Breban, Mircea Zăciu, Livius Ciocârlie....?*

A.I.D:Sincer? Habar n-am. Nici nu m-a cutreierat un asemenea gând. Dacă ar fi, totuși, să mă apuc vreodată de așa ceva, presupun că aș nimeri firul călăuzitor și, desigur, tonul. Deocamdată, am alte griji: în primul rând, să termin istoria plagiatului, ale cărei dimensiuni cresc pe zi ce trece precum aluatul; pe urmă, să sistematizez informația de acolo într-un dicționar al plagiatelor autohtone; să definitivez studiul introductiv la volumul al IV-lea din *Detractorii lui Eminescu* și, nu în ultimul rând, să dau o formă acceptabilă unui mai vechi proiect, eseul *Caragiale – originea speciilor*, o încercare de definire a fizionomiei neamului românesc. Când mă voi achita de aceste datorii, voi avea și răgazul, și dispoziția să îmi fac alte planuri.

C.I.U:*O expresie latinească nu-mi dă pace: „Non nova sed nove” (În termeni noi, dar nu lucruri noi). Plecând de aici,, mă întreb ce mai avem noi, cei prezenți, de spus despre teme tratate de Byron, Eminescu, Balzac, Hugo etc. Mai contează că îmbrăcăm acest „tot” vechi în haine noi?*

A.I.D:Nu suntem nici mai inteligenți, nici mai sensibili decât înaintații noștri. (Dimpotrivă, am uneori impresia că acuitatea minții ni s-a diminuat, iar sentimentele și-au mai pierdut din adâncime. Cât despre slăbiciuni, chiar dacă nu par a fi mai numeroase, ele sunt, fără doar și poate, mai pregnante.) Iar literatura, care e după chipul și asemănarea celor care o scriu, macină, de atâtea mii de ani, același mănunchi de teme, caută răspunsuri la aceleași întrebări. Numai ingredientele (ideologice, politice, sociale, morale, stilistice) cu care le împodobește se schimbă de la o epocă la alta. N-avem ce face: literatura e femeie și moda e trecătoare.

C.I.U:*Să încheiem aparent glumeț interviul nostru... Închipuiți-vă un sat sau un oraș în care trăiesc numai scriitori. Știind cât de sofisticați și dificili sunt acești oameni, ce organe le-ar trebui operate sau extirpate pentru a se înțelege...?*

A.I.D:Nu aveți o imaginație cam neagră? O asemenea societate ar fi, nu am nici un dubiu, insuportabilă. Insuportabilă chiar și pentru ea însăși și, ca urmare, s-ar autodistrage înainte de a apuca să se consolideze.

